

YETİŞKİNLERİN ÇOCUKLUKTA EBEVEYNLEŞTİRİLME DÜZEYLERİ İLE AİLE BÜTÜNLÜK DUYGULARI ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

*Relationship Between Adults' Levels of Parenting in Childhood and Feelings of Family
Integrity, and Influencing Factors*

Ayşenur AYDIN¹ ve Arzu ÖZYÜREK²

¹Bilim Uzmanı, aydn.aysenr@gmail.com, orcid.org/0000-0001-6217-4135

²Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Karabük, a.ozyurek@karabuk.edu.tr, orcid.org/0000-0002-3083-7202

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

21.06.2023

Kabul/Accepted:

13.01.2024

DOI:

10.18069/firatsbed.1318229

Anahtar Kelimeler

Aile, ebeveynleştirilme, aile bütünlük duygusu, çocukluk dönemi, CHAID analizi

Keywords

Family, parenting, sense of family integrity, childhood, CHAID analysis.

ÖZ

Bu çalışmada yetişkinlerin çocukluklarında ebeveynleştirilme düzeyleri ile aile bütünlük duyguları arasındaki ilişkiyi ve etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modelindeki çalışmada, çalışma grubunda 277 kadın ve 66 erkek yer almıştır. Verilerin toplanmasında Ebeveynleştirilmiş Çocuk Ölçeği ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin çevrimiçi toplandığı çalışmada, verilerin analizinde Spearman Brown Korelasyon Katsayısı ve CHAID algoritmasından yararlanılmıştır. Sonuç olarak; Aile Bütünlük Duygusu Ölçeğinde yetişkinlerin anlaşılabilirliğini etkileyen en önemli faktörün medeni durumları olduğu; öğrenim düzeyi düşük ve bekâr yetişkinlerin aile içinde anlaşılabilirliğinin daha düşük, lisans ve yüksek lisans mezunu ve evli olanların anlaşılabilirliğinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yetişkinlerin anlamlılık puanını etkileyen en önemli faktörün kardeş sayısı olduğu; bekâr, kardeş sayısı 4 ve üzeri olan yetişkinlerin anlamlılıklarının da daha düşük olduğu bulunmuştur. Yetişkinlerin genel ebeveynleştirilme düzeyini etkileyen en önemli faktörün babalarının öğrenim durumu; kardeş odaklı ebeveynleştirilme düzeyini etkileyen en önemli faktörün yaş değişkeni olduğu belirlenmiştir. Yetişkinlerin çocuklukta ebeveynleştirilme düzeyi arttıkça aile bütünlük duygularının azaldığı belirlenmiştir.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the relationship between the levels of parenting of adults in childhood and their feelings of family integrity, and factors affecting these. In the research based on the relational screening model, the study group consists of 277 women and 66 men. The data was collected online with Parented Child Scale and Family Sense of Integrity Scale and analyzed using Spearman Brown Correlation Coefficient and CHAID algorithm. As a result; in The Sense of Family Integrity Scale, the most important factor affecting adult intelligibility is their marital status; It has been determined that the intelligibility of single adults with a low education level is lower, while the intelligibility of those with undergraduate and graduate degrees and married is higher. It was determined that the most important factor affecting the significance score of adults is the number of siblings, the most important factor affecting overall level of parenting is their father's education status, and the most important factor affecting the level of sibling-oriented parenting is their age. It was determined that as the level of parenting of adults in childhood increased, their sense of family integrity decreased.

Atıf/Citation: Aydın, A. ve Özyürek, A. (2024). Yetişkinlerin Çocuklukta Ebeveynleştirilme Düzeyleri İle Aile Bütünlük Duyguları Arasındaki İlişki ve Etkileyen Faktörler. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 1, 351-367.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ayşenur AYDIN, aydn.aysenr@gmail.com

1. Giriş

İnsan yaşamının temelini atıldığı en önemli kurum olan aile, mensubu olan bireyleri yetiştirme tarzı ile onların günlük bireysel yaşantısından toplumsal yaşamındaki kariyerine kadar hemen her konuda etkilidir. Bu nedenle, aile hem birey hem de toplum yaşamında önemli bir yere sahiptir. Aileyi oluşturan bireyler, çoğu zaman ilişkilerinde uyumlu davranışlar sergileyen birtakım gibidirler. Ebeveynler fizyolojik ve sosyal açıdan çocuklarının bakımını yaparak, koruyucu ve bireyi geliştirici değerleri verip aynı zamanda toplumun ön gördüğü değerleri ve toplumsal kodları öğretmek için bireyin istendik davranışları sergilemesini sağlarlar (Şahin, 2019). Aile, toplumda yerini alacak yeni üyelerin sosyal benliğini edinmesi konusunda en önemli rolü üstlenen kurumdur. Sosyalleşmenin temellerinin atılması işleviyle aile, çocuğun ilk sosyal çevresidir (Akın, 2019). Türk Dil Kurumu'na göre aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşlerin etkileşimlerinin oluşturduğu, toplum içindeki en küçük birim olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021).

Farklı disiplinlerde geniş bir çerçevede ele alınan aile, kendisini oluşturan bireyler arası ilişkiler ve etkileşim açısından sosyal olan bir gruptur. Sosyo-ekonomik açıdan bakıldığında bir birlik oluş, sosyal yaşamın temelini oluşturması açısından bir örgüt olan aile, bireylerinin ihtiyaçlarının giderilmesi için sistematik kurallara sahip bir kurumdur (Yıldız, 2014). Aile içi iletişim ve etkileşim, aile üyelerinin karakterlerine bağlıdır. Saygı ve sevgi bağlarına dayalı hoşgörülü bir ortam yerine bireyler arası çatışmaların bulunduğu ailelerde aile içi etkileşim de farklılaşacaktır. Dolayısıyla buna bağlı olarak aile içinde büyüyen çocukların sosyal benlikleri de birbirinden farklı olarak gelişecektir (Akın, 2019). McGoldrick (1999), ailelerin farklı duygusal süreçler ve gelişimsel görevlerinin bulunduğunu, bunların yaşam döngüsünün altı aşamasını içerdiğini ileri sürmüştür. Aile yaşam döngüsünün bu aşamaları: (1) kendisi için duygusal ve maddi sorumluluğun kabulü olan yetişkinlik, (2) yeni evlilik sistemine bağlılık, (3) sisteme yeni üyelerin (çocuklar) kabulü, (4) aile sınırlarının uyum sağlama esnekliğindeki artış, ergenlerin bağımsızlığı ve büyükanne-büyükbabaların olası zayıflıkları, (5) çok sayıda aile sisteminden çıkışlar ve aile sistemine çocukların, kanunların, torunların girişleri, (6) kuşak rollerinin değişmesinin kabulü (akt.: Diareme vd., 2007). Farklı ailelerin bir araya gelerek oluşturduğu toplumda ise ailelerinin çocuk yapma, sevgi, koruma, yetiştirme, ahlaki eğitim, toplumsallaştırma ve kişisel gelişim gibi farklı işlevleri de vardır. Zaman içerisinde, mensubu olunan toplumun ön gördüğü değer yargıları, bireyin cinsiyetine, annelik ve babalık rollerine yüklenen anlamlar değiştikçe iyi bir anne ve baba olmanın gerekliliklerinin neler olabileceği konusundaki tanımlamalar da değişmektedir (Zeybekoğlu, 2013).

Ebeveynler, gelecek kuşakların ve içinde bulunulan toplumun çeşitli yönlerden şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olmasından dolayı aileyi oluşturan anne-baba ve çocuğa yüklenen roller her dönem sosyo-kültürel açıdan değerlendirilmektedir. Bundan dolayıdır ki aile konusu farklı disiplinlerce çeşitli bağlamda ele alınmaktadır. İlk olarak biyolojik aktarım olarak nitelenen anne-babalık, zaman içerisinde kültürden etkilenen ve kültürü oluşturan bir olgu olarak literatürde yer edinmiştir (Zeybekoğlu, 2013). Ebeveyn kişinin biyolojik, duygusal, sosyal ve akademik açıdan gelişiminden sorumlu olan anne, baba veya aile büyüğü olarak ele alınabilir. Çoğunun içinde bulunduğu her ortam ve olay, ebeveynlere çeşitli roller yükleyebilmektedir (Kabakçı Yurdakul, Dönmez, Yaman ve Odabaşı, 2013). Ebeveynler aile hayatı için esastır ve iyi ebeveynlik, sonraki nesillerde sağlıkla ilgili sorunları ve sosyal sorunları önleyerek sağlık ve esenlikle gelişmeyi teşvik etme potansiyeline sahiptir (Moen ve Hall-Lord, 2016). Fakat bazen anne-babalar, çeşitli nedenlerle kendi rollerini çocuklarına yüklemeye eğilimi gösterebilirler. Dolayısıyla henüz gelişimsel yönden hazır olmayan çocuk, ebeveyne ait olan bir rolü gerçekleştirmek zorunda kalabilir. Bu durum "ebeveynleştirme" kavramı olarak ele alınmaktadır. Ebeveynleştirme, bireyin duygusal veya gelişimsel açıdan hazır olmamasına rağmen çocuklukta yetişkin rollerini üstlendikleri, bu üstlenilen rollerle birlikte çocuklukta sağlıklı gelişimi bozan ve güvenli bağlanmayı engelleyen bir süreçtir (Giles, 2012).

Ebeveynleştirme terimi ilk olarak Boszormenyi-Nagy ve Spark (1973) tarafından ebeveynlerinin duygusal ve lojistik ihtiyaçlarının bir kısmını karşılamasıyla oluşan bir süreci, ebeveyn ve çocuk rollerinin tersine çevrildiği, çocukların veya ergenlerin yetişkin rollerini üstlendikleri aile içi ilişkileri tanımlamak için kullanılmıştır. Ebeveynleştirme, çocukların ailede gelişimsel olarak uygun olmayan düzeyde sorumluluk üstlendiği, ebeveynler ve çocuklar arasındaki bir tür rol değişimidir. Ebeveynleştirme kelimesi yerine yetişkinleştirme, rolün tersine çevrilmesi, yetişkinlik, küçük ebeveyn gibi kelimeler de kullanılmıştır (Akt.: Hooper ve Wallace, 2009). Yetersiz ebeveynlik gibi bazı durumlarda, çocuk ebeveyn alt sistemine çekilir ve ebeveynleştirme olarak bilinen bir süreçte çocuk "küçük ebeveyn" olarak tanımlanır. Bu deneyim, bakımda

yeterlilik edinmenin yanı sıra çocuklar için çeşitli şekillerde yıkıcı da olabilir. Buna çocukluk kaybı ve çocuklar ebeveynlik rolünü yeterince yerine getiremedikleri için düşük benlik saygısı, depresyon ve diğer semptomlar dahildir (Byng-Hall, 2008). Ebeveynleştirme sürecinde ebeveynler, çocuklarına çocukların gelişimine uygun olmayan bakım davranışlarını teşvik eden bir ortam oluştururlar. Çocuklar ebeveyninin rolünü üstlendiğinde, kendilerinden küçük çocuklara fiziksel bakım gösterirler ve hem duygusal hem de fiziksel olarak tükenen ebeveynlerinin davranış problemlerini gidermek için fiziksel veya duygusal olarak ebeveynleriyle de ilgilenirler. Ebeveynleştirilmiş çocuklar, anne ve babalarının ihtiyaçlarını karşılamak için kendi ihtiyaçlarından vazgeçerler. Bazı çocuklar ebeveynlerinin ihtiyaçlarını karşılarken kendi bağımsız benliklerini geliştirmek için mücadele ederler, bazıları ise sevgiyi güvence altına alma çabası içinde benliğini kaybederler. Bu çocukların bir kısmı kendi yeteneklerinin varlığını algılayamazlar ve çoğu zaman yeterlilik duygusuyla baş etmeye çalışırlar, çünkü hiçbir çocuk ebeveynlerinin ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamazlar. Duygusal veya gelişimsel yönden hazır olmadan önce yetişkin rollerini üstlendiği ve güvenli bağlanma gelişimi sekteye uğradığından (Giles, 2012), ebeveynleştirilmiş çocuğun akranlarına oranla yaşama bakış açısı farklılık gösterebilir.

Kavram olarak bütünlük duygusu bireyin yaşadığı dünyayı anlamlı olarak görmesi, dünyanın anlaşılabilir ve yönetilebilir bir yapıya sahip olduğuna ilişkin görüşlerine ait tanımsal bir yapıyı göstermektedir (Antonovsky, 1987). Bütünlük, çatışma sorununa, kaosun çözümüne bir alternatif olarak görülmektedir. Bütünlük duygusunun yapısı, bilgi ve enerjinin başarılı bir şekilde işlenmesi için karmaşık bir insan sisteminin organizasyonunun özü olarak önerilmiştir ve çatışma çözümünü mümkün kılar. Zorlama, güçlü bir bütünlük duygusuna giden yollardan biri olarak görülsede de nezaket yolu, bireyin iyi bir yaşamla ilgili değerlerinin ifadesi ve bunlarla uyumlu olarak tercih edilir (Antonovsky, 1993). Bütünlük duygusu üç temel unsuru içerisinde bulundurmaktadır. Bunlar; anlaşılabilirlik, yönetilebilirlik” ve anlamlılık’ tır (Nergiz, 2019). Anlaşılabilirlik, bütünlük duygusunun bilişsel bir parçasını var etmekte ve bireyin içsel ya da dışsal uyaranları anlaşılabilir, önceden tahmin edilebilir ve bir düzenlilik içinde anlamlandırılmasını ifade etmektedir. Yönetilebilirlik, içsel ve dışsal stres veren uyaranlar karşısında bireyin bu stres vericilerle başa çıkmada faydalanabileceği davranışsal ya da araçsal olarak kendisinde var olan ya da kendisinde var olduğuna inandığı kaynakları ifade etmektedir. Anlamlılık ise bütünlük duygusunun motivasyonel parçasını oluşturmada ve kişinin yaşamındaki olayları ya da ortaya çıkan olumsuzluklara meydan okuma ya da okumamayı ne derece anlamlı bulduklarına yönelik algısını ifade etmektedir. Aile bütünlük duygusunu oluşturan bu öğeler her bireyde farklıdır. Örneğin bir birey yaşamında karşılaştığı stres verici uyaranlarla mücadele etme konusunda bilişsel öğelerde, davranışsal ve araçsal kaynaklarda ve motivasyonda farklılık gösterecektir (Çeçen, 2008). Bütünlük duygusu güçlü olan bireyler kendilerine stres oluşturacak durumları kendileri açısından bir meydan okuma fırsatı olarak algırlar. Dolayısıyla bu durum bireye bir tehdit olmaktan çok bu tür durumlarda daha iyi başa çıkma konusunda olumlu katkı sağlayabilir (Nielsen ve Hansson, 2007). Bireyde olduğu gibi ailelerde de bütünlük duygusundan söz edilebilir.

Ailelerde, bireysel bütünlük duygusuna benzer biçimde bir bütünlük duygusunun var olabileceği ileri sürülmektedir (Antonovsky ve Sourani, 1988). Aile bütünlük duygusu, ailenin çevrede olup bitenlere karşı bilişsel algıları ve strese neden olan uyaranlarla mücadele etme girişimlerini içermektedir. Ailedeki bütünlük duygusu mevcut kurallar, normlardaki tarafsızlık ve tutarlılık gibi ailenin deneyimlerine anlamlı katılımlar sağlayan unsurlarla ilişkilidir (Sagy ve Dotan, 2001). Bu bütünlük duygusu, ailenin günlük hayatta karşılaşılabileceği çevresel durumların farkına varabilme ve önceden tahmin edebilme yetisi olup (Hsiao, Lu ve Tsai, 2017) ailenin karşılaştığı stresle başarılı bir şekilde mücadele etmenin odağında yer alır ve olumlu uyumu kolaylaştırır (Ngai Ngu, 2016). Aile bütünlük duygusu açısından iyi olan ailelerin, hayatta karşılaştıkları zorluklarla mücadele dayanıklılıkları yüksektir (Moen ve Hall-Lord, 2016). Daha güçlü bir aile bütünlük duygusuna sahip bireyler ise yaşamı duygusal olarak anlamlı bulurlar, zorlayıcı yaşam durumlarını enerji yatırımı ve bağlılık için önemli zorluklar olarak yorumlarlar. Bütünlük duygusu, zorlayıcı yaşam durumlarında stres etkenlerini anlaşılır kılmaya katkıda bulunabilir ve stres etkenlerinin yönetilebilir olarak algılanmasını sağlar. Böylelikle kaynaklarına olan güven duygusu, zaman içinde bütünlük duygusunu daha da güçlendirebilir. Bütünlük duygusunun bir ögesi olan yönetilebilirlik, aynı zamanda ailenin arkadaşlar, ebeveynler, komşular, akranlar, okul ve sağlık hizmetlerindeki personel vb. kaynaklarının uygun zamanda ve uygun şekilde kullanılabilme farkındalığını da içerir. Dolayısıyla daha güçlü bir aile bütünlük duygusuna sahip bireyler, destek veren insanlardan yardım istemeye ve onlara güvenmeye daha isteklidir (Meon ve Hall-

Lord, 2016). Çocukluk döneminde ebeveynleştirilme durumunda, çocuklar çocukluklarını yaşayamayıp ebeveyn rolünü üstlenirler (Hooper ve Wallace, 2009) ve bu görevlerini yerine getiremediklerinde stres, benlik saygısında düşme (Byng-Hall, 2008) gibi olumsuz durumlar yaşadıklarından aile bütünlük duygularının olumsuz etkileneceği söylenebilir.

Ebeveynleştirme konusuyla ilgili alan yazın incelendiğinde, çalışmaların ebeveynleştirmenin çocuk gelişimine etkisi (Emre, 2016), eşbağımlılık ve ebeveynleşme arasındaki ilişki (Büyük, 2020), özel gereksinimli ve sağlıklı kardeşe sahip bireylerde ebeveynleşme olgusu (Arkan Çolak, 2019), ebeveynleşme, bağlanma, aile işlev bozukluğu ve sağlığın depresyon üzerindeki etkileri (Giles, 2012), çocuklukta ebeveynleştirme ve yetişkin psikopatolojisi (Hooper, DeCoster, White ve Voltz, 2011), ebeveynleştirmenin nedenleri ve sonuçları (Chase, Wells ve Deming 1998; Hooper, 2007; Jurkoviç, 1998) ve bakıcı olarak/ebeveynleştirilmiş çocuklar (Winton, 2002) konularının ele alındığı çalışmalara rastlanmıştır. Aile bütünlük duygusu konusunda ise öğrenilmiş güçlülük, aile bütünlük duygusu ve aile içi iletişim arasındaki ilişki (Canlı, 2019), ailede bütünlük duygusu ve eş desteğinin evlilikte problem çözme becerisini yordaması (Turan, 2015), ergenlerde öznel iyi oluş, kimlik statüleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişki (Güler ve Arı 2019), üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım aramaya ilişkin damgalama düzeylerinin öz yeterlik, aile bütünlük duygusu ve sosyal destekle ilişkisi (Çamaş, 2017), üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı (Çeçen, 2008), üniversite öğrencilerinde bireysel bütünlük duygusu, aile bütünlük duygusu ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişki (Öztürk, 2020) konularında çalışmalara rastlanmıştır. Ebeveynleştirilme ve aile bütünlük duygusunun farklı değişkenlerle ele alınarak incelendiği görülmektedir. Aile bütünlük duygusu, aile ilişkilerinin sağlıklı olmasında oldukça önemli bir faktördür ve bu durumu etkileyen nedenlerden biri bireylerin çocukluklarında ebeveynleştirilme düzeyleri olabilir. Bu iki durum arasındaki ilişkinin ortaya konması, ailelerin çocuklarına vereceği sorumluluklar ve bu sorumluluğun düzeyinin nasıl olması gerektiği konusunda rehberlik edebilir. Bu nedenle bu çalışmada, yetişkinlerin çocukluklarında ebeveynleştirilme düzeyleri ile aile bütünlük duyguları arasındaki ilişkinin ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Yetişkinlerin çocuklukta ebeveynleştirilme ve aile bütünlük duygusu düzeyleri nasıldır?
- Yetişkinlerin çocuklukta ebeveynleştirilme düzeyleri ile aile bütünlük duyguları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Yetişkinlerin çocuklukta ebeveynleştirilme düzeylerini etkileyen faktörler nelerdir?
- Yetişkinlerin aile bütünlük duygusunu etkileyen faktörler nelerdir?

2. Materyal ve Metot

2.1. Çalışmanın Modeli

Araştırmaya konu olan özellikleri belirlemeye dayalı betimsel araştırmalardan ilişkisel tarama modelindeki bu çalışmada (Can, 2017), yetişkinlerin çocukluklarında ebeveynleştirilme düzeyleri ile aile bütünlük duygusu arasındaki ilişki ve varsa bu ilişkinin düzeyini ortaya koymak (Karasar, 2005) amacıyla yapılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu, kolay ulaşılabilir olması açısından uygun örnekleme yöntemiyle (Kılıç, 2013) belirlenmiştir. Çevrimiçi olarak kendilerine ulaşılabilen 292 kişiden veri toplanmış, en az bir kardeşi olma kriteri arandığından kardeşi olmayıp tek çocuk olan 5 katılımcının verileri dikkate alınmamıştır. Böylece çalışma grubu 221 kadın ve 66 erkek olmak üzere 287 yetişkin bireyden oluşmuştur. Tablo 1’de çalışma grubunun bazı kişisel bilgileri verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Bazı Kişisel Bilgileri Frekans ve Yüzdeleri

Cinsiyet	N	%	Anne Çalışma Durumu	N	%
Kadın	221	77,0	Çalışıyordu	52	31,4
Erkek	66	23,0	Çalışmıyordu	235	68,6
Yaş			Baba Çalışma Durumu		
18-24 Yaş	108	37,6	Çalışıyordu	268	93,4
25-29 Yaş	128	44,6	Çalışmıyordu	19	6,6
30 ve Üzeri	51	17,8			
Öğrenim Durumu			Anne Öğrenim Durumu		
İlköğretim	9	3,1	İlkokul	192	66,9
Lise	36	12,5	Ortaokul	45	15,7
Ön Lisans	27	9,4	Lise	35	12,2
Lisans	174	60,6	Üniversite	15	5,2
Lisansüstü	41	14,3			
Kardeş Sayısı			Baba Öğrenim Durumu		
1 Kardeş	57	19,9	İlkokul	113	39,4
2 Kardeş	65	22,6	Ortaokul	48	16,7
3 Kardeş	87	30,3	Lise	54	18,8
4 Ve Üstü	78	27,2	Üniversite	72	25,1
Medeni Durum			Aile yapısı		
Evli	90	31,4	Anne-baba birlikte	274	95,5
Bekâr	197	68,6	Anne-baba ayrı	13	4,5
Yaşanılan Kişi					
Anne, baba veya aile büyükleriyle	26	9,1			
Anne ve babayla	261	90,9			

Tablo 1'e göre, çalışma grubunun, %77'si kadın ve %23'ü erkektir; %44,6'sı 25-29 yaşında, %60,6'sı lisans mezunu, %30,3'ü üç kardeşe sahip, %31,4'ü evli ve %68,6'sı bekârdır. Çocukluklarında %31,4'ünün annesi bir işte çalışırken %93,4'ünün babası çalışmıştır, annelerin %66,9'u ve babaların %39,4'ü ilköğretim mezunu olup %95,5'inin anne-babası birliktedir, %90,9'u çocukluk veya gençliklerinde anne ve babasıyla birlikte yaşamıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında cinsiyet, yaş vb. kişisel değişkenlerin belirlenmesinde kullanılan kişisel bilgi formu yanında Çocuklukta Ebeveynleştirilme Ölçeği ve Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Ebeveynleştirilmiş Çocuk Ölçeği-Yetişkin Formu (EBÖ-YF); Zencir ve Haskan-Avcı (2019) tarafından bireylerin ebeveynleşme deneyimlerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 32 madde ve dört alt boyutlu, 5'li likert tipindedir. Form "Genel Ebeveynleştirme" ve kardeşi olan katılımcılar tarafından doldurulan "Kardeş Odaklı Ebeveynleştirme" olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. Genel Ebeveynleştirme alt ölçeğinde 22 madde ve dört alt boyut yer almakta, alınan yüksek puan, bireyin ebeveynlik deneyimlerinin de yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı

Genel Ebeveynleştirme alt ölçeği için 0,91 ve Kardeş Odaklı Ebeveynleştirme alt ölçeği için 0,88 bulunmuştur. Bu çalışmada ise alt boyutların güvenirlik katsayıları 0,85 ve 0,87 bulunmuştur.

2.3.2. Aile Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu Ölçeği Kısa Formu (ABDÖ-K); orijinali Antonovsky ve Sourani (1988) tarafından geliştirilmiş ve daha sonra Sagy (1998) tarafından 26 maddelik form 12 maddelik kısa forma dönüştürülmüştür. Türkçeye uyarlaması Çeçen (2007) tarafından yapılan ölçek 7'li likert tipindedir. Alınan yüksek puan, bireyin ailesine ilişkin bütünlük duygusunun yüksek olduğuna işaret etmektedir. Güvenirlik çalışmalarında (n=437) ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,80 ve iki hafta arayla uygulanan test tekrar test (n=55) güvenirliği 0,85 bulunmuştur. Ölçeğin üç faktörlü yapısı (Anlaşılabilirlik, Yönetilebilirlik, Anlamlılık) yanında genel bir faktöre sahip olduğu da düşünülmektedir (Çeçen, 2007). Bu çalışmada, ölçeğin tümü için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve 0,83 bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasından önce ölçek sahiplerinden kullanım izni ve etik kurul izni alınmıştır (Tarih/sayı/no...). Katılımcılara çevrimiçi ortamda ulaşılmış, çalışmaya katılım gönüllülük onam formunun ardından ölçek maddelerini kendilerine uygun şekilde doldurmaları istenmiştir. Verilerin toplanması yaklaşık üç ayda gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler bilgisayar istatistik programına aktararak analiz edilmiştir. Verilerin normallik dağılımı incelendiğinde Kolmogorow Smirnov Testi anlamlılık değeri .05'ten düşük, çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olmadığı görülmüştür. Ayrıca histogram grafiklerinin tek tepeli olmadığı görülmüş ve verilerin normal dağılıma uygun olmadığına karar verilerek analizlerde parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Ölçek puanlarının betimsel istatistikleri verilmiş, iki ölçüm seti arası ilişkinin belirlenmesinde Spearman Brown Korelasyon Katsayısı (Büyüköztürk, 2003) kullanılmış ve yetişkinlerin ebeveynleştirilme ve aile bütünlük duygusunu etkileyen faktörlerin belirlenmesinde sınıflandırma tekniklerinden CHAID algoritması kullanılmıştır. Analizleri görsel olarak ağaç yapısı şeklinde gösteren CHAID analizi (Baran ve Ata, 2014), bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni etkileme durumu ve düzeyini belirlemektedir. Çalışmada sorgulanan tüm kişisel değişkenler bağımsız değişken, ölçeklerden alınan puanlar ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

3. Bulgular

Bu başlık altında, alt problemler doğrultusunda elde edilen bulgular verilerek yorumlanmıştır. Çalışma grubunun çocukluklarında ebeveynleştirilme ve aile bütünlük duygusu düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılan betimsel analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubunun Ölçek Alt Boyut Puanları Betimsel Analiz Sonuçları

ABDÖ-K	N	Min.	Max.	\bar{x}	S
Anlaşılabilirlik	287	4,0	28,0	20,61	5,468
Yönetilebilirlik	287	7,0	35,0	24,00	5,433
Anlamlılık	287	3,0	21,0	13,26	4,452
ABDÖ-K Toplam	287	17,0	84,0	57,86	12,836
EBÖ-YF					
Genel Ebeveynleştirilme	287	23,0	96,0	48,32	13,236
Kardeş Odaklı Ebeveynleştirilme	287	10,0	47,0	22,52	8,436

Tablo 2 incelendiğinde, çalışma grubunun ABDÖ-K Anlaşılabilirlik ($\bar{x}=20,61$), Yönetilebilirlik ($\bar{x}=24,00$) ve Anlamlılık ($\bar{x}=13,26$) alt boyutlarından ve toplamından aldıkları ortalama puanların ($\bar{x}=57,86$) ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlara göre değerlendirildiğinde ortanın üzerinde olduğu; EBÖ-YF Genel Ebeveynleştirilme ($\bar{x}=48,32$) ve Kardeş Odaklı Ebeveynleştirilme puanlarının ($\bar{x}=22,52$) orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre katılımcıların aile bütünlük duygusunun yüksek, ebeveynleştirilme düzeyinin ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 3'te çalışma grubunun çocuklukta ebeveynleştirilme düzeyleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkiyi gösterir Spearman Brown Korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. Çalışma Grubunun Ölçek Puanları Korelasyon Analizi Sonuçları

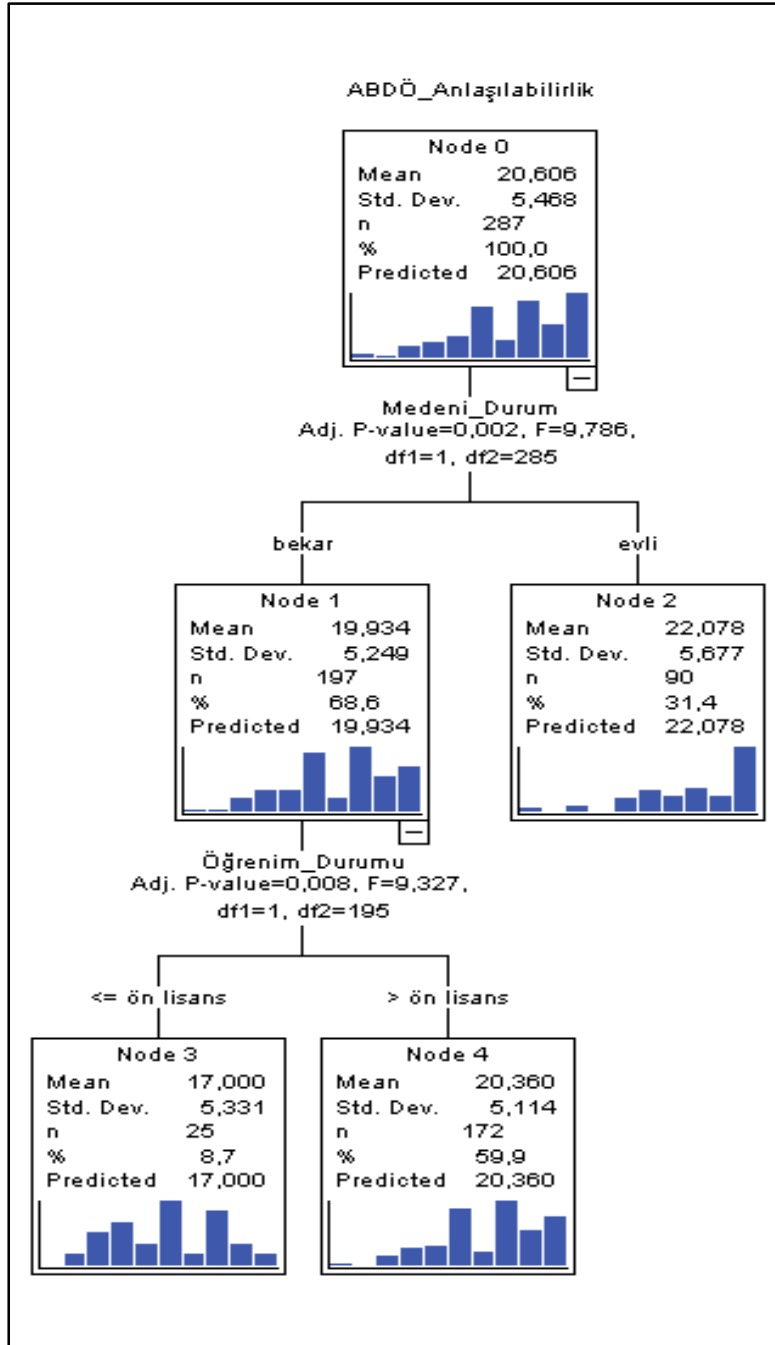
ABDÖ-K		EBÖ-YF	
		Genel Ebeveynleştirilme	Kardeş Odaklı Ebeveynleştirilme
Anlaşılabilirlik	r	-0,433**	-0,228**
	p	0,000	0,000
Yönetilebilirlik	r	-0,165**	-0,028
	p	0,005	0,634
Anlamlılık	r	-0,304**	-0,193**
	p	0,000	0,001
Toplam	r	-0,361**	-0,174**
	p	0,000	0,003

Tablo 3'e göre çalışma grubunun ABDÖ-K Anlaşılabilirlik ve Anlamlılık alt boyutu ve toplam puanları ile EBÖ-YF Genel Ebeveynleştirilme alt boyut puanları arasında orta düzeyde ($r=-0,433$, $p=0,000$; $r=-0,304$, $p=0,000$; $r=-0,361$, $p=0,000$) Yönetilebilirlik alt boyut puanlarıyla ($r=-0,165$, $p=0,005$) ise zayıf düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. ABDÖ-K Anlaşılabilirlik ve Anlamlılık alt boyut puanları EBÖ-YF Kardeş Odaklı Ebeveynleştirilme alt boyutu toplam puanları arasında zayıf düzeyde ($r=-0,228$, $p=0,000$; $r=-0,193$, $p=0,001$; $r=-0,174$, $p=0,001$) negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Bulgulara göre katılımcıların çocuklukta ebeveynleştirilme düzeyleri arttıkça aile bütünlük duyguları azalmıştır.

Şekil 1-4 arasında yetişkinlerin çocuklukta ebeveynleştirilme düzeyleri ile aile bütünlük duygusunu etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik yapılan CHAID analizi karar ağacı yapıları sunulmuştur. Yapılan ilk CHAID analizinde kişisel değişkenlerin bağımsız değişken, ABDÖ-K Anlaşılabilirlik alt boyutu bağımlı değişken; maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 40 ve alt düğümdeki minimum değer 20 olarak ele alındığında iki düzeyli ve beş düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1'e göre çalışma grubunun ABDÖ-K Anlaşılabilirlik puanlarını etkileyen en önemli değişken medeni durumlarıdır ve katılımcılar medeni durumlarına göre manidar farklılaşmaktadır ($F=9,786$; $p=0,002$). CHAID analizinde bekâr bireylerin aldıkları ortalama puan 19,934, evli bireylerin aldıkları ortalama puan 22,078'dir. Evli bireylerin ABDÖ-K Anlaşılabilirlik alt boyut puanları daha yüksektir.

Bekâr bireylerin ABDÖ-K Anlaşılabilirlik alt boyut puanlarını etkileyen en önemli değişken öğrenim düzeyleridir. bekâr katılımcılar, öğrenim düzeyine göre manidar farklılaşmaktadır ($F=9,327$, $p=0,008$). Öğrenim durumu ön lisans ve daha az olanların ABDÖ-K Anlaşılabilirlik puanı 17,00, lisans ve lisansüstü olanların puanı 20,360'tır.

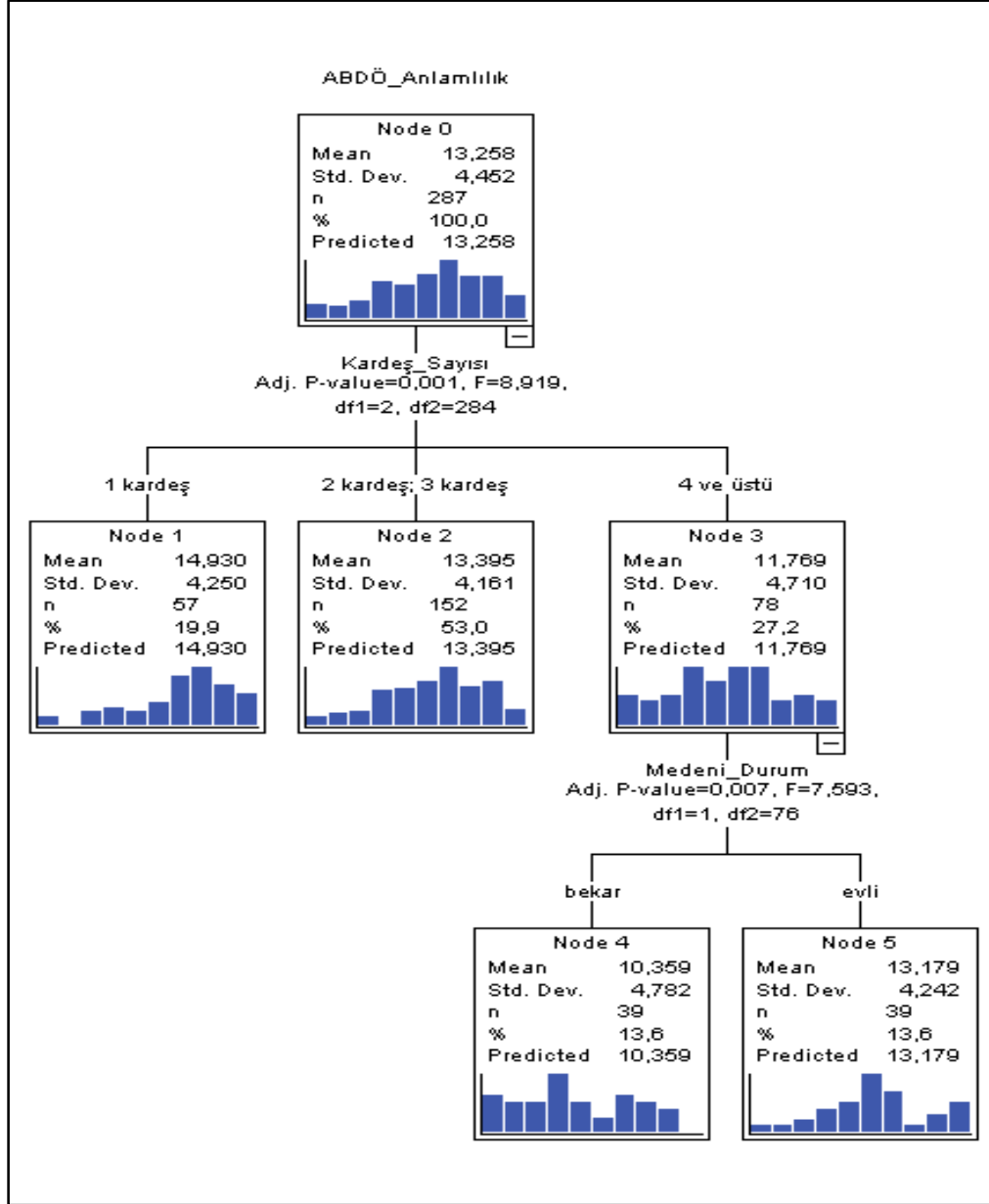

Şekil 1. Kişisel Değişkenlere Göre ABDÖ-K Anlaşılabilirlik Karar Ağacı Yapısı

Özetle, öğrenim düzeyi düşük ve bekâr yetişkinlerin aile içinde anlaşılabilirliği daha düşük, lisans ve yüksek lisans mezunu ve evli bireylerin anlaşılabilirliği daha yüksektir.

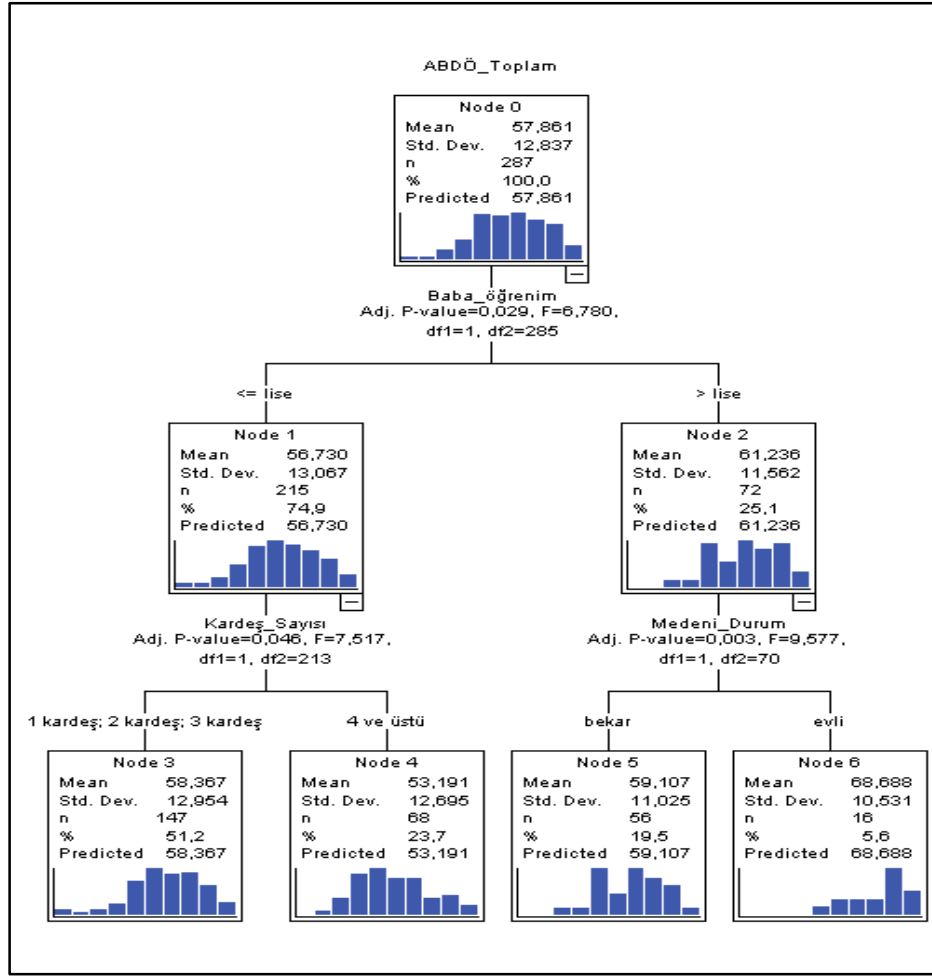
CHAID analizinde kişisel değişkenler bağımsız, ABDÖ-K Yönetilebilirlik alt boyutu bağımlı değişken olarak ele alındığında herhangi bir karar ağacı yapısı oluşmamıştır. Yani çalışmada ele alınan kişisel değişkenlerin, katılımcıların ABDÖ-K Yönetilebilirlik alt boyutları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

CHAID analizinde kişisel değişkenlerin bağımsız, ABDÖ-K Anlamlılık alt boyutu bağımlı değişken; maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 40 ve alt düğümdeki minimum değer 20 olarak ele alındığında iki düzeyli ve altı düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 2’de görülmektedir.

Şekil 2. Kişisel Değişkenlere Göre ABDÖ-K Anlamlılık Karar Ağacı Yapısı

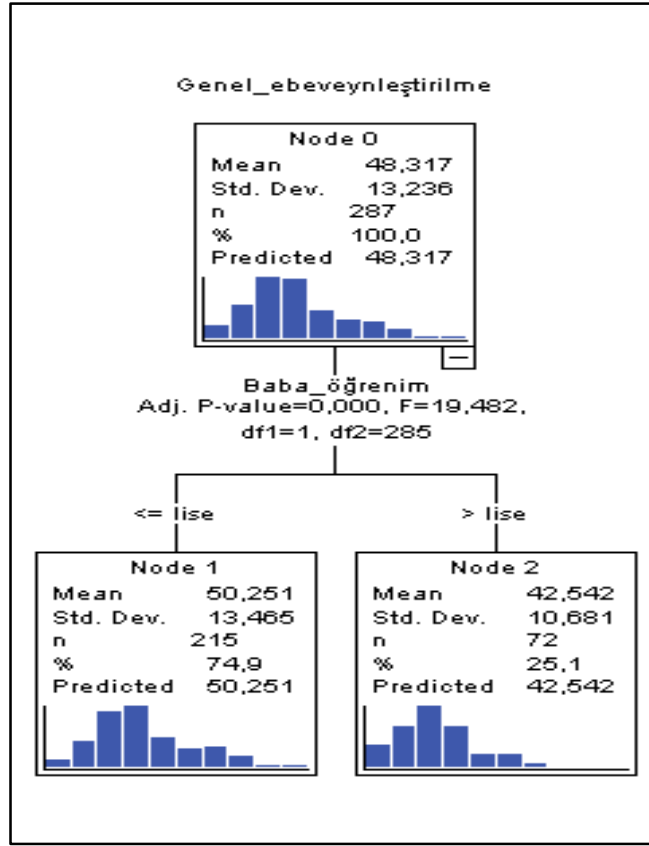
Şekil 2'ye göre çalışma grubunun ABDÖ-K Anlamlılık alt boyut puanlarını etkileyen en önemli değişken kardeş sayılarıdır ve katılımcılar kardeş sayısına göre manidar farklılaşmaktadır ($F=8,919$; $p=0,001$). CHAID analizi katılımcıları kardeş sayısına göre üç kümeye ayırmıştır. Katılımcıların kardeş sayısı azaldıkça ABDÖ-K Anlamlılık alt boyut ortalama puanları da azalmaktadır. Anlamlılık alt boyutundan bir kardeşi olanların ortalama puanı 14,930 (%19,9), iki-üç kardeş olanların ortalama puanı 13,395 (%53,0), dört ve üzeri kardeşi olanların ortalama puanı 11,760 (%27,2) bulunmuştur. Kardeş sayısı 4 ve üzeri olan katılımcıların Anlamlılık alt boyut ortalama puanını etkileyen en önemli değişken medeni durumlarıdır. Katılımcılar medeni durumlarına göre manidar farklılaşmaktadır ($F=7,593$, $p=0,007$). Evli bireylerin ABDÖ-K Anlamlılık alt boyut ortalama puanı 13,179 (%13,6) ve bekâr bireylerin ortalama puanı 10,359 (%13,6) olarak bulunmuştur. Özetle, bekâr kardeş sayısı 4 ve üzeri olan yetişkinlerin ABDÖ-K anlamlılık düzeyi daha düşüktür. CHAID analizinde kişisel değişkenlerin bağımsız, ABDÖ-K toplam puanı bağımlı değişken; maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 30 ve alt düğümdeki minimum değer 15 olarak ele alındığında üç düzeyli ve yedi düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 3'te görülmektedir.

Şekil 3. Kişisel Değişkenlere Göre ABDÖ-K Toplam Puanına İlişkin Karar Ağacı Yapısı

Şekil 3'e göre çalışma grubunun ABDÖ-K toplam puanlarını etkileyen en önemli değişken baba öğrenim durumudur ve katılımcılar baba öğrenim durumuna göre manidar farklılaşmaktadır ($F=6,780$; $p=0,029$). CHAID analizi katılımcıları baba öğrenim durumuna göre ilk-orta-lise mezunu ve üniversite mezunu olarak iki kümeye ayırmıştır. İlk-orta-lise mezunu babaya sahip katılımcıların ABDÖ-K toplam puan ortalaması 56,730 (%74,9) ve üniversite mezunu babaya sahip olanların puan ortalaması 61,236 (%25,1) bulunmuştur. Babası ilk-orta-lise mezunu katılımcıların ABDÖ-K toplam puanlarını etkileyen en önemli değişken kardeş sayısıdır ve kardeş sayısına göre ABDÖ-K toplam puanları manidar farklılaşmaktadır ($F=7,517$; $p=0,048$). CHAID analizi babası ilk-orta-lise mezunu olan katılımcıları kardeş sayısına göre iki kümeye ayırmıştır. 1-3 kardeşe sahip olanların ABDÖ-K toplam puan ortalaması 58,367 (%51,2), 4 ve daha fazla kardeşe sahip olanların puan ortalaması 53,191 (%23,7) bulunmuştur. Babası üniversite mezunu katılımcıların ABDÖ-K toplam puanlarını etkileyen en önemli değişken medeni durumlarıdır ve medeni duruma göre ABDÖ-K toplam puanları manidar farklılaşmaktadır ($F=9,577$; $p=0,003$). CHAID analizinde babası üniversite mezunu olup bekâr olanların ABDÖ-K toplam puan ortalaması 59,107 (%19,5), evli olanların puan ortalaması 68,688 (%5,6) bulunmuştur. Özetle, babası üniversite mezunu olup evli katılımcıların aile bütünlük duygusu daha yüksekken, babası ilk-orta-lise mezunu olup 4 ve üzeri kardeşe sahip olanların aile bütünlük duygusu daha düşüktür.

CHAID analizinde kişisel değişkenlerin bağımsız, EBÖ-YF Genel Ebeveynleştirilme alt boyutu bağımlı değişken; maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 40 ve alt düğümdeki minimum değer 20 olarak ele alındığında tek düzeyli ve üç düğümde oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 4'te görülmektedir.

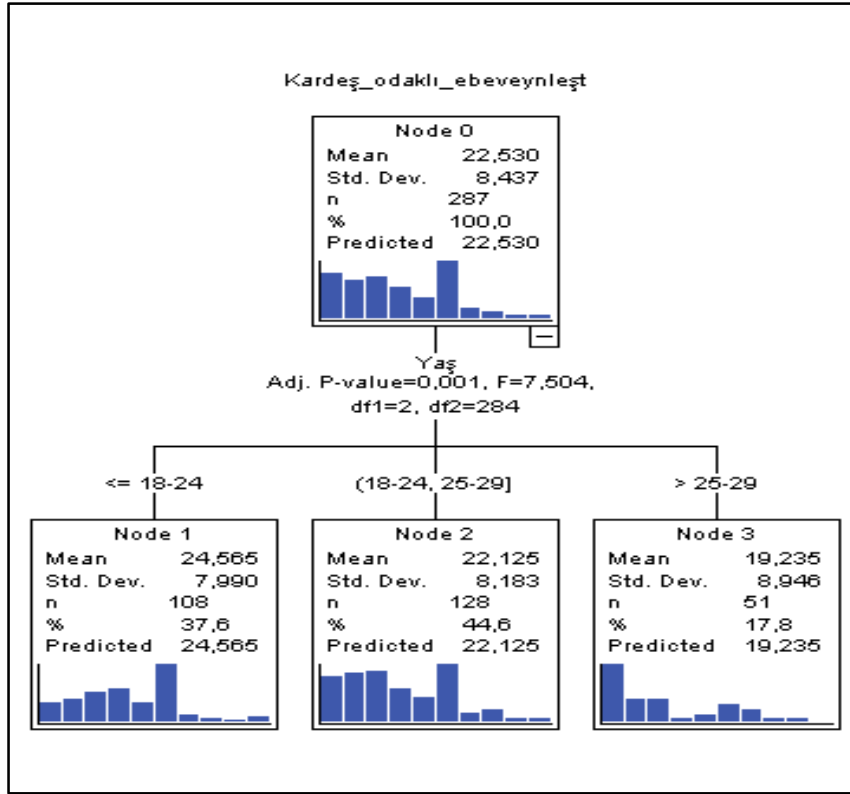

Şekil 4. Kişisel Değişkenlere Göre EBÖ-YF Genel Ebeveynleştirilme Karar Ağacı Yapısı

Şekil 4'e göre çalışma grubunun EBÖ-YF Genel Ebeveynleştirilme alt boyut puanlarını etkileyen en önemli değişken babanın öğrenim durumudur ve katılımcılar baba öğrenim durumuna göre manidar farklılaşmaktadır ($F=19,482$; $p=0,0001$). CHAID analizi katılımcıları baba öğrenim durumuna göre iki kümeye ayırmıştır. Babası lise ve daha düşük öğrenime sahip katılımcıların Genel Ebeveynleştirilme ortalama puanı 50,251 (%74,9), babası ön lisans ve daha üst öğrenime sahip katılımcıların ortalama puanı 42,542 (%25,1) bulunmuştur. Katılımcıların baba öğrenim düzeyi arttıkça genel olarak ebeveynleştirilme düzeyi düşmektedir.

CHAID analizinde kişisel değişkenlerin bağımsız, EBÖ-YF Kardeş Odaklı Genel Ebeveynleştirilme alt boyutu bağımlı değişken; maksimum ağaç derinliği 3, üst düğümdeki minimum değer 40 ve alt düğümdeki minimum değer 20 olarak ele alındığında tek düzeyli ve dört düğümden oluşan bir ağaç yapısı ortaya çıkmıştır. Bu yapı Şekil 5'te görülmektedir.

Şekil 5'e göre çalışma grubunun EBÖ-YF Kardeş Odaklı Ebeveynleştirilme alt boyut puanlarını etkileyen en önemli değişken yaşlarıdır ve katılımcılar yaşlarına göre manidar farklılaşmaktadır ($F=7,504$; $p=0,0001$). CHAID analizi katılımcıları yaşlarına göre üç kümeye ayırmıştır. Yaşı 18-24 olan katılımcıların Kardeş Odaklı Ebeveynleştirilme ortalama puanı 24,565 (%37,6), yaşı 25-29 olanların ortalama puanı 22,125 (%44,6), yaşı 30 ve üzeri olanların ortalama puanı 19,235 (%17,8) bulunmuştur. Katılımcıların yaşı arttıkça genel olarak kardeş odaklı ebeveynleştirilme düzeyi düşmektedir.

Şekil 5. Kişisel Değişkenlere Göre EBÖ-YF Kardeş Odaklı Ebeveynleştirilme Karar Ağacı Yapısı

4. Tartışma

Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu ve çocukluk döneminde ebeveynleştirilme düzeyi arasındaki ilişki ile etkileyen değişkenlerin incelendiği çalışmada betimsel istatistik, korelasyon analizi ve CHAID sınıflandırma karar ağacı yapısı kullanılmıştır. Çalışmada genel olarak katılımcıların aile bütünlük duygusunun yüksek, ebeveynleştirilme düzeyinin ise orta düzeyde olduğu; çocukluklarında ebeveynleştirilme düzeyleri arttıkça aile bütünlük duygularının azaldığı belirlenmiştir. Yetişkinlerin aile bütünlük duygusunu etkileyen değişkenlerin öğrenim durumu, medeni durum ve kardeş sayısı olduğu; ebeveynleştirilme düzeyini etkileyen değişkenlerin baba öğrenim durumu ve katılımcıların yaş değişkeni olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar ayrıntılı olarak verilerek tartışılmıştır.

Çalışmada, katılımcıların Ebeveynleştirilmiş Çocuk Ölçeği Genel Ebeveynleştirilme alt boyut puanları ile ABDÖ-K Anlaşılabilirlik ve Anamlılık alt boyut puanları arasında orta düzeyde, ABDÖ-K Yönetilebilirlik alt boyut puanıyla ise zayıf düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki; ABDÖ-K Anlaşılabilirlik ve Anamlılık alt boyut puanları ile Ebeveynleştirilmiş Çocuk Ölçeği Kardeş Odaklı Ebeveynleştirilme alt boyut puanları arasında zayıf düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Yetişkinlerin çocukluklarında ebeveynleştirilme düzeyleri arttıkça aile bütünlük duygularının azaldığı görülmüştür. Garcia-Moya ve arkadaşları (2012) çeşitli aile boyutlarının ergenlikteki tutarlılık duygusu üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında ebeveynler ve aile refahı arasındaki olumlu ilişkilerin aile bütünlük duygusu düzeylerini açıklamada önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Ebeveynleştirilmenin ebeveynlerin tutumlarıyla ilgili olduğu düşünüldüğünde, mevcut çalışmada elde edilen ebeveynleştirmeye ilişkin sonucun aile bütünlük duygusunu etkilemesi olasıdır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan ebeveynleştirilme düzeyinin artışıyla birlikte aile bütünlük duygusunun azalmasının nedeni, karışan aile içi rollerin aileyi tehdit eden stres verici unsurları fark etmeyi engellemesi olabilir. Aile bütünlük duygusu, bireyin stres etmenlerini fark etmesi ve stresle başa çıkabilmesinde etkili olabilirken aile içi rollerin farklılaşmasıyla artan ebeveynleştirme düzeyi, aile bütünlük duygusunun azalması ve stres durumlarıyla başa çıkamamaya neden olabilir. Bireylerin aile içerisindeki çevresel durumların farkına varabilme ve önceden tahmin edebilme yetisinin iyi olması, stres verici uyarılarla başa çıkmada faydalanacağı kaynakların yeterliliği, olumsuzluklara meydan okumadaki

başarısının yüksek olması durumunda bütünlük duygusunun artacağı (Çeçen, 2008; Nielsen ve Hansson, 2007) ve ebeveynleştirilme gibi ebeveyn-çocuk arası sınırların ihlali durumunda yaşanacak çocuğun aile içi rollerinin belirsizleşmesi (Karadaş ve Gündüz, 2021) ve çocuğa henüz hazır olmadığı ebeveynlik rolü vermenin (Giles, 2012) azalacağı söylenebilir.

Aile bütünlük duygusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, katılımcıların aile bütünlük duygusunu etkileyen en önemli faktörlerin öğrenim durumu, medeni durum, kardeş sayısı ve baba öğrenim durumu olduğu görülmüştür. Öğrenim düzeyi düşük ve bekâr katılımcıların aile içinde anlaşılabilirliği daha düşük, lisans-yüksek lisans mezunu ve evli bireylerin anlaşılabilirliği daha yüksek bulunmuştur. Bekâr olup kardeş sayısı 4 ve üzeri olan katılımcıların ABDÖ-K Anlamlılık alt boyut puanı daha düşük bulunmuştur. Genel aile bütünlük duygusu incelendiğinde babası üniversite mezunu olup evli katılımcıların aile bütünlük duygusunun daha yüksek, babası ilk-orta-lise mezunu olup 4 ve üzeri kardeşe sahip olanların aile bütünlük duygusunun daha düşük olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, çocukluk çağının gereksinimlerinin farkında olunması, çocukla sağlıklı ilişkilerin kurulması, çocuğun gelişim sürecinde izlenen yol ve uygulanan yöntemler bağlamında büyük önem taşımaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynler çocuklarına daha farklı davranışlar sergilemekte, geleneksel ebeveyn tutumlardan uzak durup çocuklarıyla olumlu etkileşimde bulunmaya çalışmaktadırlar (Gürsoy ve Özaslan, 2014). Bazı aile sistemlerinde ebeveyn tarafından yaşlılık güvencesi görülen erkek çocukları, daha değerli tutulmaktadır. Bu durumda erkek çocukları kendisinden çok aile bireylerine karşı sorumlu tutulmakta, kendisi için değil de aile bireyleri için değerli ve onlar için gerekli görülmektedir (Güngör Aytar ve Kaytez, 2014). Dinamik bir yapıya sahip olan aile üyeleri arasındaki etkileşim, tüm aile bireylerini ilgilendirdiği için üyelerin birindeki olumsuz bir durum sadece o bireyi değil, tüm aile sistemini etkilemektedir (Özgüven, 2010). Birbirleriyle çok fazla zaman geçiren kardeşlerin etkileşimi, bireye sosyal ve bilişsel açıdan katkı sağlamaktadır. Ailedeki büyük çocukların rol model olma, sosyalleştirme, oyun oynama süreçlerinde üstlendikleri roller kardeş ilişkilerinin (Yavuzer, 2012) ve aile ilişkilerinin olumlu yönünü oluşturmaktadır. Anne-baba tutumları, aile eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey gibi durumlar aile içi uyumu etkilerken (Özel ve Zelyurt, 2016) tüm bu değişkenler aile bütünlük duygusunu da etkileyebilir. Sagy ve Antonovsky (2000) çalışmalarında aile eğitim düzeyinin, Küçükşen, Böcü ve Çetin (2023), Ayhan ve Çeviker (2023) katılımcıların sosyo-ekonomik düzeylerinin aile bütünlük duygusu üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Tüm bunlar değerlendirildiğinde ailenin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumu yakından etkileyen öğrenim durumu, ailedeki kişi sayısı gibi özelliklerini aile içi ilişkiler ve etkileşimlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği, dolayısıyla çocuklara verilen sorumlulukların da değişiklik gösterdiği söylenebilir. Ailedeki bireylerin durumu karşılıklı olarak aile ilişkilerini etkilerken bireyin ailedeki yerini, kendini aileye ait hissetme duygusunu, üstlendiği rolleri şekillendirmektedir.

Çalışmada yaş ve cinsiyet değişkenlerinin, aile bütünlük duygusunu etkileyen faktörler içerisinde yer almadığı görülmüştür. Alan yazında yapılan çalışmalarda Güler ve Arı (2019) aile bütünlük duygusunun gençlerin 15-18 veya 19-20 yaşında olma durumuna göre farklılaşmadığını saptamıştır. Canlı (2019) aile bütünlük duygusunun cinsiyetten etkilenmediğini, Wahlström ve arkadaşları (2021) bütünlük duygusunun cinsiyete göre farklılık göstermediğini, Sezgin ve arkadaşları (2021) cinsiyet değişkeni ile ABDÖ-K anlaşılabilirlik, yönetilebilirlik ve anlamlılık arasında anlamlı bir fark olmadığını, Due ve Holstein (1998) ve Öztürk (2020) bütünlük duygusu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulmadığını, Şahin (2019) ise aile bütünlük duygusunun yaş değişkeninden etkilenmediğini saptamışlardır. Tüm bu çalışma bulgularının, yapılan bu araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir. Araştırma bulgularıyla farklılık gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Garcia-Moya ve arkadaşları (2012) 7580 ergenle yaptıkları çalışmada yaşın aile bütünlük duygusu üzerinde etkisinin olduğunu, 13 ve 14 yaşlarındaki ergenlerin yaşı daha büyük olanlara göre aile bütünlük duygularının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Nergiz (2019) ise şizofreni hastalarına bakım veren kişilerin aile bütünlük duygusunu incelediği çalışmada erkek, üniversite mezunu, çekirdek aileye sahip olanların anlamlılık puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Güler ve Arı (2019) ve Volanen (2011) çalışmalarında erkek katılımcıların aile bütünlük duygularının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Şahin (2019) evli bireyle yaptığı çalışmada erkek katılımcıların yönetilebilirlik, anlamlılık ve aile bütünlük duygularının kadın katılımcılardan daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Horiguchi ve arkadaşları (2016) genç yetişkinlerle yaptıkları araştırmalarında kadınların bütünlük duygusu puanlarını erkeklerin puanından yüksek bulmuşlardır. Moksnes ve arkadaşları

(2012) 13-18 yaşındaki erkek ergenlerin tüm yaş gruplarında sürekli olarak bütünlük duygusunda daha yüksek puanlar aldığını belirtmişlerdir. Bu çalışmaların yapılan bu çalışmadan farklı olarak ergenler, genç yetişkinler ve evli bireylerle yapıldığı düşünüldüğünde, farklılığın katılımcıların özelliklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca yaş ve cinsiyet değişkenine göre aile bütünlük duygusunda anlamlı bir farkın olmaması katılımcıların ve babalarının öğrenim durumunun, katılımcıların medeni durumunun, cinsiyet ve yaş değişkeninin oluşturabileceği etkiden daha baskın bir etkiye sahip olduğunu düşündürmektedir. Bireyin aileyi anlayabilmesi, anlamlandırabilmesi, aile içerisindeki yerini korumasında ve aileyi içselleştirebilmesinde eğitim seviyesinin etkisinin diğer değişkenlere göre daha baskın olduğu düşünülebilir.

Çalışmada, katılımcıların baba öğrenim düzeyi arttıkça genel olarak çocukluklarında ebeveynleştirilme düzeyinin düştüğü belirlenmiştir. Zencir'in (2018) bireylerin baba eğitim düzeyleri düştükçe hem genel hem de kardeş odaklı ebeveynleştirilme puanlarının yükseldiğini belirttiği çalışması araştırma bulgusunu desteklerken; Büyük (2020) çalışmasında ebeveynleşme alt boyutlarının babanın eğitim durumundan etkilenmediğinin bulunduğu çalışma ve Haskan-Avcı ve arkadaşlarının (2018) baba eğitim düzeyi ve ebeveynleşme arasında manidar bir farkın olmadığını bulduğu çalışma ise araştırmanın sonucuyla çelişmektedir. Eğitilmiş ebeveynler çocuk yetiştirmede daha destekleyici tutumlar sergileyebilmektedirler (Akar, 2012). Buna göre baba öğrenim düzeyinin ebeveynleştirme üzerinde tek başına etkisinin olmadığı düşünülebilirken çalışma sonucu öğrenim düzeyi yüksek olan bireylerin daha çok sorumluluklarının bilincinde olduğu, kendi görevlerini yerine getirme konusunda farkındalık sahibi olduklarını göstermektedir. Çalışmada katılımcıların yaşı arttıkça kardeş odaklı ebeveynleştirilme düzeyinin düştüğü belirlenmiştir. Büyük (2020), Haskan-Avcı ve arkadaşlarının (2018) ebeveynleştirme düzeyinin yaş değişkeninden etkilenmediğini belirttiği çalışmalar araştırma bulgusuyla çelişirken, araştırma bulgusunu destekler nitelikte bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla araştırmanın bu bulgusu literatüre yeni bir bakış açısı kazandırabilir. Kardeş odaklı ebeveynleştirilme, kardeşler arası ilişkilerle açıklanabilir. Kardeşin bakımı, ödevine yardım etmek veya duygusal destek sağlamak kardeş ilişkilerinin geliştirilmesinde işlev görür (Karadaş ve Gündüz, 2021). Bireyler yaşları arttıkça kardeşleriyle ilgili sorumluluklarını, zorunluluktan kaynaklanan bir durum olmayıp ebeveynlik rolünü deneyimledikleri ve doğal bir durum olarak yorumlamış olabilirler.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre yetişkinlerin anlaşılabilirliğini etkileyen en önemli faktör medeni durumları olup öğrenim düzeyi düşük ve bekâr yetişkinlerin aile içinde anlaşılabilirliği daha düşük, lisans ve yüksek lisans mezunu ve evli olanların anlaşılabilirliği daha yüksektir. Yetişkinlerin anlamlılık puanını etkileyen en önemli faktör kardeş sayısı olup bekâr kardeş sayısı 4 ve üzeri olan katılımcıların anlamlılıkları da daha düşüktür. Yetişkinlerin genel ebeveynleştirilme düzeyini etkileyen en önemli faktör babalarının öğrenim durumu ve kardeş odaklı ebeveynleştirilme düzeyini etkileyen en önemli faktör yaşları olup baba öğrenim düzeyleri arttıkça genel olarak ebeveynleştirilme düzeyi ve yaşları arttıkça da kardeş odaklı ebeveynleştirilme düzeyleri düşmektedir. Yetişkinlerin çocuklukta ebeveynleştirilme düzeyi arttıkça aile bütünlük duyguları azalmaktadır. Elde edilen bu bulgular ve alan yazın doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Çocukların ebeveynleştirilerek üstesinden gelemeyeceği sorumlulukların verilmesi, benlik saygısının düşmesi gibi kişisel etkiler yanında aile bütünlük duygusunu da olumsuz etkileyebilir. Ebeveynlerin, çocuklarının gelişimlerini göz önünde bulundurmaları ve buna göre çocuklarına sorumluluklar vermeleri önemlidir. Özellikle okul öncesi eğitim kurumlarında aile eğitimleri planlanırken çocuğun gelişimini etkileyen faktörler ele alınarak aile içi roller ve sorumluluklara yönelik eğitim içeriği düzenlenebilir.
- Çalışmada elde edilen genel sonuç, aile bütünlük duygusunun bireylerin ebeveynleştirilme durumu etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle demografik değişkenler dikkate alınarak ailelere aile bütünlük duygusunu attıracak yönde uzmanlar aracılığıyla danışmanlık ve müdahale programları düzenlenebilir.
- Aile bütünlük duygusu ve ebeveynleştirmeyi konu alan yurt içinde çok az sayıda araştırma bulunması konuyla ilgili literatür taramasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla araştırmadaki demografik değişkenler artırılarak ya da farklı kültürel yapılarda ele alınarak da benzer ve daha geniş kapsamlı çalışmalar

yapılabilir. Ebeveynler ve çocuklarına aynı çalışma uygulanarak ebeveynleştirilme ve aile bütünlük duygusunun nesiller arası ilişkisi incelenebilir. Aynı çalışma kent ve kırsal kesimde yapılarak bu iki yerleşim yeri arasında karşılaştırma yapılabilir.

Ailenin sosyoekonomik durumunun düşük olması, boşanma, ebeveynlerden birinin başka bir şehirde çalışması gibi nedenler aile üyelerinin rol ve sorumluluklarının değişmesine, çocuğa ait olmayan ebeveynlik rolünün çocuğa yüklenmesine neden olabilir. Ebeveynleşme sürecinde çocuklar, başkalarının gereksinimlerini kendilerinininkinden daha önemli olduğu yönünde hatalı bir çıkarımda bulunabilirler. Ebeveynleşmenin ortaya çıkış şekli ve nasıl algılandığına bağlı olarak etkileri farklılık gösterebilir. Örneğin, ebeveynleştirme deneyimine ilk maruz kalınan yaş ve gelişim dönemi, yerine getirilmesi beklenen sorumlulukların neler olduğu, görevleri yerine getirmek için harcanan zaman veya kendilerine bu konuda rehberlik yapılması ve yaptıkları için takdir edilmesine göre farklı sonuçlara neden olabilir (Uluç ve Köyden, 2022). Bu açıdan bakıldığında, ebeveynleştirmenin olumsuz etkileri yanında olumlu etkilerinin de göz önünde bulundurulması çok yönlü olarak ele alınması gereken bir konu olduğu söylenebilir. Aile içinde çocuklara sorumluluklar verilirken gelişim özelliklerinin dikkate alınması önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Akar, A. (2012). Üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akın, M. H. (2019). Sosyal etkileşim ve sosyal benlik kaynağı olarak aile. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Antonovsky, A. (1993). Complexity, conflict, chaos, coherence, coercion and civility. *Social Science & Medicine*, 37(8), 969-974. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(93\)90427-6](https://doi.org/10.1016/0277-9536(93)90427-6).
- Antonovsky, A., & Sourani, T. (1988). Family sense of coherence and family adaptation. *Journal of Marriage and the Family*, 79-92.
- Ayhan, Z. ve Pekgöz Çeviker, A. (2023). İhmal edilen aile değerlerinin, bütünlük duygusunun ve toplumsal ilginin gençler üzerindeki etkisi: eğitim ve sosyal politika perspektifinden inceleme. *Küllüye*, 481-498.
- Büyük, E. (2020). Eşbağımlılık ve Ebeveynleşme Arasındaki İlişkinin Çeşitli Sosyo-Demografik Veriler Açısından İncelenmesi. Yüksek lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Byng-Hall, J. (2008). The significance of children fulfilling parental roles: Implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 30(2), 147-162.
- Can, A. (2017). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canlı, Ö. (2019). Öğrenilmiş Güçlülük, Aile Bütünlük Duygusu ve Aile İçi İletişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cecen, A. R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. *Journal of Theory & Practice in Education (JTPE)*, 4(1).
- Chase, N. D., Deming, M. P., & Wells, M. C. (1998) Parentification, parental alcoholism, and academic status among young adults. *American Journal of Family Therapy*, 26, 105-114.
- Diareme, S., Tsiantis, J., Romer, G., Tsalamaniotis, E., Anasontzi, S., Paliokosta, E., & Kolaitis, G. (2007). Mental health support for children of parents with somatic illness: A review of the theory and intervention concepts. *Families, Systems, & Health*, 25(1), 98.
- Due, E. P., & Holstein BE. (1998). Sense of coherence, social class and health in a Danish population study. *Ugeskrift for Laeger*, 160(51), 7424-7429.
- Garcia-Moya, I., Rivera, F., Moreno, C., Lindström, B., & Jiménez-Iglesias, A. (2012). Analysis of the importance of family in the development of sense of coherence during adolescence. *Scandinavian Journal of Public Health*, 40(4), 333-339.
- Giles, S. (2012). The effects of parentification, attachment, family-of-origin dysfunction and health on depression: a comparative study between gender and the ethnic groups of South Koreans and Caucasian Americans. All Theses and Dissertations, Paper 3410.
- Güler, Y., & Arı, E. (2019). Ergenlerde öznel iyi oluş, kimlik statüleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 203 – 212
- Güngör Aytar, A. & Kaytez, N. (2014). Ailede iletişim ve çocuk üzerindeki etkileri. Güngör Aytar, A (Ed.). *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim*. Ankara: Hedef CS.
- Gürsoy, F., & Özaslan, H. (2014). Aile ve çocuk. Güngör Aytar, A (Ed.). *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim*. Ankara: Hedef CS.

- Haskan-Avcı, Ö., Zencir, T., Koç, M., & Tunç, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin ebeveynleşme düzeylerinin çeşitli. 20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Samsun, Tam Metin Kitabı Full Text Book, ss.141-147.
- Hooper, L. M., & Wallace, S. A. (2010). Evaluating the Parentification Questionnaire: Psychometric properties and psychopathology correlates. *Contemporary Family Therapy*, 32(1), 52-68.
- Horiguchi, M., Tanaka, G., Ogasawara, H., & Maruyama, R. (2016) Gender-based relationship between eating behavior and sense of coherence in Japanese young adults. *Soc Behav Pers*, 44, 45-58.
- Jurkovic, G. J. (1998). Destructive parentification in families: Causes and consequences. In L. L'Abate (Ed.), *Family Psychopathology: The Relational Doots of Dyfunctional Behavior* (pp. 237–255). Guilford Press.
- Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3 (1), 44-46.
- Kabakçı Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.
- Karasar, Niyazi. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karadaş, A., & Gündüz, B. (2021). Ebeveynleşme ile depresyon, kaygı, stres arasındaki ilişkide benliğin ayırmaşmasının aracı rolü. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18 (41), 4443-4481.
- Küçükşen, K., Toptaş, T., & Çetin, S. N. (2023). Yetişkin bireylerde aile bütünlük duygusunun yaşam doyumu üzerindeki etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(1), 119-130.
- Moen, Q. L., & Hall-Lord, M. L. (2016). Reliability and validity of the Norwegian family sense of coherence scale. *Open Journal of Nursing*, 6, 1075-1086.
- Moksnes, U. K., Espnes, G. A., & Lillefjell, M. (2012). Sense of coherence and emotional health in adolescents. *Journal of Adolescence*, 35(2), 433-441.
- Nergiz, Z. (2019). Şizofreni Hastalarının Bakım Vericilerinin Aile Bütünlüğü Duygusu ve Bakım Yükünün Belirlenmesi. Yüksek lisans tezi. Ordu Üniversitei Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ordu.
- Ngai, F. W., & Ngu, S. F. (2016). Family sense of coherence and family and marital functioning across the perinatal period. *Sexual and Reproductive Healthcare*, 7, 33-37.
- Nielsen, A. M., & Hansson, K. (2007). Associations between adolescents' health, stress and sense of coherence. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 23(5), 331-341.
- Özel, E., & Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16 (36), 9-34.
- Özgülven, İ. (2005). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM.
- Sagy, S., & Antonovsky, H. (2000). The development of the sense of coherence: A retrospective study of early life experiences in the family. *The International Journal of Aging and Human Development*, 51(2), 155-166.
- Sagy, S., & Dotan, N. (2001). Coping resources of maltreated children in the family: a salutogenic approach. *Child Abuse & Neglect*, 25(11), 1463-1480.
- Sezgin, E., Yağcı, F., & Arıcı-Doğan, D. (2021). Üniversite öğrencilerinin empati becerileri, affetme eğilimleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(4), 1305-1324.
- Şahin, E. (2019). Farklı Sosyo-Kültürel Yapılardan Gelmiş Evli Bireylerin Aile Değerleri ve Aile Bütünlük Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi. Sebahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Turan, F. (2015). Ailede Bütünlük Duygusunun ve Eş Desteğinin Evlilikte Problem Çözme Becerisini Yordaması, Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Uluç, S., & Köyden, D. (2022). Cinsiyete göre ebeveynleşmenin farklı boyutları arasındaki ilişkiler ve ebeveynleştirme boyutlarının psikolojik belirtileri yordama düzeyi. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(3), 317-330.
- Volanen, S.M. (2011). Sense of coherence: determinants and consequences (Academic dissertation). University of Helsinki, Helsinki.
- Wahlström, J., Modin, B., Svensson, J., Löfstedt, P., & Brodin Laftman, S. (2021). Sense of unity and self-reported health among 15-year-olds: Findings from the swedish 2017/18 health behavior in school-aged children study. *International Journal of Public Health*, 66, 36.
- Winton, C.A. (2002). *Children as Caregivers: Parents and Parented Children*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Yavuzer, H. (2012). *Ana Baba Okulu*. İstanbul: Remzi.
- Yıldız, G. T. (2014). *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Pegem.

Zencir, T. (2018). Çocuklukta Ebeveynleştirilme, Evlilik Doyumu ve Depresyon. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans tezi, Ankara.

Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Karabük Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun tarih 08.06.2021 sayı 2021/06 ve karar 33 ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
